

ŽMONIŲ SU NEGALIA TEISIŲ STEBĖSENOS KOMISIJA PRIE LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS

S. Konarskio g. 35, Vilnius tel. 8 706 63984, el. p. komisija@lygybe.lt

2025-03-03

IŠVADA DĖL ŠUNŲ PAGALBININKŲ (VEDLIŲ / ASISTENTŲ)

Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – Komisija), matydama poreikį reaguoti į vis dažniau pasikartojančias situacijas, kai asmenys su negalia lydimi šunų pagalbininkų (asistentų / vedlių) neįleidžiami į viešąsias erdves, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus (parduotuves, restoranus ir kitas įstaigas) teikia išvadas bei rekomendacijas, susijusias su prieinamumu asmenims su negalia, kurie turi šunis pagalbininkus (asistentus / vedlius).

Situacija

Asmenys su negalia (Lietuvos Respublikos piliečiai ir ne tik), kurie turi jiems individualiai išmokytus asistuoti, padėti, įspėti ir teikti kitą pagalbą šunis pagalbininkus, šunis asistentus, šunis vedlius (toliau vadinami ir šunys pagalbininkai) vis dažniau dalinasi savo diskriminacine patirtimi, kai jų, dėl to, kad yra lydimi šuns pagalbininko, Lietuvoje neįleidžia ar išprašo iš parduotuvių, viešojo maitinimo įstaigų, viešojo transporto priemonių. Taip pat tam tikras neigiamas patirtis pastebime iš viešosios erdvės, kai pasirodo informacija dėl galimų pažeidimų, kai asmenys su šunimis pagalbininkais neįleidžiami į viešąsias vietas. Be to žinoma, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) gauta skundų ir paklausimų dėl paminėtų situacijų, kai kurios iš jų yra sisteminės. Teisės normos, kurios reglamentuoja šuns pagalbininko pagalbą, numatytos įstatymiškai, tačiau jos nėra pakankamos.

Nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas (toliau – ir Įstatymas), kurio 24 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmens su negalia individualieji pagalbos poreikiai (t. y. poreikiai, atsirandantys dėl jo negalios ir (ar) aplinkos veiksnių, trukdančių jam būti savarankiškam atliekant kasdienę veiklą) tenkinami neatsižvelgiant į asmens amžių, jo negalios ar dalyvumo lygį; pagal Įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 6 punktą, šuns pagalbininko pagalba yra viena iš asmens su negalia individualiųjų pagalbos poreikių rūšių.

Įstatymo 30 straipsnio, kuriuo reglamentuojama šuns pagalbininko pagalba, 3 dalyje nustatyta, kad asmuo su negalia, naudodamasis šuns pagalbininko pagalba, turi teisę: patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose (1 punktas); naudotis viešojo transporto objektais ir Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme numatytomis lengvatomis (2 punktas).

Nors teisinis reglamentavimas, suteikiantis teisę asmenims su negalia naudotis šuns pagalbininko pagalba, kai būtent tokia pagalba padeda asmeniui su negalia įgyvendinti individualius poreikius ir leidžia jam būti savarankišku atliekant kasdienes veiklas, liudija pažangą šioje srityje, vis dėlto, asmenų su negalia bei asmenų su negalia nevyriausybinių organizacijų reiškiami pastebėjimai, Tarnyboje gaunami asmenų su negalia skundai, susiję su asmens teisių įgyvendinimu naudojantis šuns pagalbininko pagalba parodo, jog galiojantis teisinis reglamentavimas turėtų būti tobulinamas.

Dėl pareigos užtikrinti asmens su negalia, besinaudojančio šuns pagalbininko pagalba, teisę patekti į viešąsias erdves ir šios teisės išimčių detalizavimo

Situacijos, kai asmenys su negalia negali patekti į viešąsias erdves ir dėl to negali naudotis konkrečiomis paslaugomis, ne tik žemina asmenų orumą, bet ir didina socialinę atskirtį, o išmokytas individualiai konkrečiam žmogui pagal jo turimą negalią asistuoti ir padėti šuo pagalbininkas tampa ne pagalba, bet kliūtimi naudotis viešai prieinamomis paslaugomis.

Šiame kontekste, visų pirma, pažymėtina, kad Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos¹ 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta nuostata, kad valstybės, šios Konvencijos šalys, siekdamos, kad asmenys su negalia galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų asmenims su negalia lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse.

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komiteto bendrojoje pastaboje Nr. 2 (2014) dėl Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“² pabrėžta, kad prieinamumas yra žmonių su negalia gyvenimo savarankiškai ir visapusiško bei lygiateisio dalyvavimo visuomenės gyvenime prielaida

¹ Valstybės žinios, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

² Asmenų su negalia teisių komitetas. Vienuoliktoji sesija, 2014 m. kovo 31 m. – balandžio 11 d. Bendroji pastaba Nr. 2 (2014 m.) 9 straipsnis. Prieinamumas. <https://www.ndt.lt/wp-content/uploads/19V266-9-str.pdf>

(1 punktas). Minėtoje Pastaboje taip pat nurodyta, kad Konvencijos Šalys turi atsižvelgti į asmenų su negalia įvairovę ir užtikrinti prieinamumą bet kokios lyties, amžiaus ir bet kokią negalią turintiems asmenims; atsižvelgiant į asmenų su negalia įvairovę, būtina pripažinti, kad kai kuriems asmenims reikia žmonių ar gyvūnų pagalbos, kad jiems būtų užtikrintas visapusiškas prieinamumas (pvz. šunų vedlių paslaugų); taigi turi būti nustatyta, kad draudimas šunims vedliams patekti į konkrečius pastatus ar atviras erdves laikomas draudžiama diskriminacija dėl negalios (Pastabos 29 punktas).

Įstatymo 30 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta asmenų su negalia teisė, naudojantis šuns pagalbininko pagalba, patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, taip pat patekti į viešojo transporto objektus ne visais atvejais yra suprantama kaip atitinkamų subjektų (pavyzdžiui, visuomeninės ir kitos paskirties pastatų savininkų ar valdytojų, viešojo transporto priemonių vairuotojų) pareiga užtikrinti, kad asmenys su negalia galėtų netrukdomai naudotis šia savo teise. Tokios pareigos neužtikrinimas, kaip antai, kliūčių sudarymas asmenims su negalia, besinaudojantiems šuns pagalbininko teikiama pagalba, patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, viešojo transporto priemones, paslaugų nesuteikimas vien dėl to, kad asmuo atėjo su šunimi pagalbininku, reiškia tiesioginę asmenų su negalia diskriminaciją. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad Įstatymo 30 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas galėtų būti tikslinamas, aiškiai numatant, kad asmuo su negalia, naudodamasis šuns pagalbininko pagalba, *privalo būti įleistas* (asmeniui su negalia, besinaudojančiam šuns pagalbininko pagalba, *privalo būti* sudarytos sąlygos patekti) į viešąsias erdves, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus, viešojo transporto priemones. Kitaip tariant, įstatymu turėtų būti draudžiama atsisakyti asmenį su negalia, lydimą šuns pagalbininku, įleisti į viešąsias erdves, visuomeninės paskirties pastatus, viešojo transporto priemones.

Papildomai pažymėtina, kad būtinos nuostatos, numatančios, jog treniruojant šunis pagalbininkus, turi būti sudarytos galimybės patekti į viešąsias erdves, viešąjį transportą. Ši sąlyga būtina, norint tinkamai paruošti šunis pagalbininkus bei išmokyti juos tinkamai elgtis erdvėse, į kurias šuo lydės reikalinga asmenis su negalia.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad asmuo, gali turėti šunį pagalbininką, padedantį jam dėl ligos ar būklės (pvz. medicininis šuo, kuris įspėja apie artėjantį ligos paūmėjimą ar priepuolį), tačiau neturėti asmens negalią patvirtinančio pažymėjimo, nes ne dėl visų sveikatos sutrikimų ar

būklių yra nustatoma negalia. Šiuo atveju Įstatymas nesuteikia teisės minėtiems asmenims, lydintiems šunų pagalbinių, patekti į viešąsias erdves, transportą.

Įstatymo numatytos išimtys

Įstatyme numatyta išimtis, kada asmenys su negalia kartu su šunimis pagalbininkais gali būti neįleidžiami į viešąsias erdves, pastatus: kai šuns pagalbinių buvimas kartu su asmeniu su negalia gali sukelti pavojų kitų žmonių sveikatai ir (ar) gyvybei, taip pat grėsmę visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose laikomiems laukiniams gyvūnams arba sudaryti nepalankias sąlygas renginiams viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose vykti (30 straipsnio 4 dalis). Tokiais atvejais lankymosi visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose taisyklėse ir (ar) renginių organizavimo taisyklėse turi būti nustatoma, kad pagalbos asmeniui su negalia priemonės taikomos, kai asmuo su negalia viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastate ar statinyje ir (ar) vykstančiame renginyje negali naudotis šuns pagalbinių teikiama pagalba, taip pat priemonės, skirtos šuns pagalbinių saugumui ir gerovei užtikrinti, iki asmuo su negalia būna viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastate ar statinyje ir (ar) vykstančiame renginyje.

Būtina pažymėti, jog minėta Įstatymo nuostata nėra iki galo aiški. Pavojus žmonių sveikatai gali būti interpretuojamas įvairiai, ir tuo remiantis gali kilti piktnaudžiavimo atvejų, kai šunys pagalbinių į viešąsias erdves gali būti neįleidžiami nepagrįstai. Pavyzdžiui, jau dabar susiduriama su atvejais, kai paslaugų teikėjai teigia, jog asmenų su šunimis pagalbininkais neįleido į paslaugų teikimo vietas, nes pastate, bendroje viešojoje erdvėje, yra žmonių, kurie gali būti alergiški gyvūnams, kai kurie žmonės taip pat teigia, kad jie paniškai bijo šunų ir dėl to juos gali ištikti panikos priepuolis, arčiau savęs pamačius šunį, net jei tai būtų šuo, dresuotas teikti specifinę pagalbą asmeniui su negalia ir nekeliantis pavojaus ar grėsmės aplinkiniams.

Taigi pažymėtina, kad nors kitų asmenų teisės ir teisėti interesai jaustis saugiai viešosiose erdvėse yra pagrįsti, vis tik ne visais atvejais asmens su negalia, lydimo šuns pagalbinių, buvimas jiems kelia realią grėsmę, o neįleidus į atitinkamą erdvę asmens su negalia su šunimi pagalbiniu, šiam asmeniui visiškai užkertamas kelias gauti atitinkamas paslaugas ar įtraukiai dalyvauti viešojoje erdvėje vykstančiuose renginiuose. Atsižvelgiant į tai kyla klausimas, ar šie ir panašūs atvejai gali būti priskiriami atvejams, kai gali kilti pavojus žmogaus sveikatai, ir ar tai gali būti pateisinama priežastimi į viešąją erdvę, visuomeninės paskirties pastatą ar transportą neįleisti asmens su negalia, kuriam asistuoja šuo pagalbinių. Be to, žinoma, kad šunys

pagalbininkai yra dresuojami ne vienerius metus bei yra mokomi ypatingo paklusnumo, be komandos neatsitraukti nuo asmens su negalia, kuris yra šuns savininkas, todėl šiuo atveju nėra aišku, kaip šuo vedlys gali kelti pavojų kitų žmonių sveikatai ar gyvybei. Taigi, siekiant išvengti piktnaudžiavimo minėta nuostata, svarstyтина galimybė detalizuoti atvejus, kuriais šunys asistentai gali būti išimtiniais atvejais neįleidžiami į viešąsias erdves. Atitinkamai trūksta aiškumo, kokiais atvejais asmens su negalia, lydimo šuns pagalbininko, lankymasis galėtų sudaryti nepalankias sąlygas renginiams viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose vykti, ir kaip tokiais atvejais turėtų būti užtikrinamos asmenų su negalia teisės.

Dėl akreditavimo mechanizmo ir teisinio reglamentavimo

Įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad siekdamas sumažinti arba pašalinti sutrikusių funkcijų įtaką savo savarankiškumui ir mobilumui, asmuo su negalia gali naudotis šuns pagalbininko, kuriam išduotas šuns pagalbininko akreditaciją patvirtinantis dokumentas, teikiama pagalba. Taip pat numatyta, kad šuns pagalbininko akreditaciją patvirtinantį dokumentą išduoda Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje gyvenantys fiziniai asmenys arba Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje įsteigti juridiniai asmenys (jų filialai), kurie turi šunis pagalbininkus rengiančius fizinius ir (ar) juridinius asmenis vienijančių tarptautinių organizacijų akreditaciją ir kurie yra parengę šunį pagalbininką pagal specialią (-ias) šių organizacijų patvirtintą (-as) šunų pagalbininkų dresavimo programą (-as) (30 straipsnio 2 dalis). Kaip minėta, pagal Įstatymo 30 straipsnio 3 dalį, asmuo su negalia, naudodamasis šuns pagalbininko pagalba, turi teisę: patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose; naudotis viešojo transporto objektais ir Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme numatytomis lengvatomis. Asmuo su negalia, norėdamas pasinaudoti minėtomis teisėmis, atsakingo įmonės, įstaigos, organizacijos darbuotojo arba renginio organizatoriaus ar jo paskirto atsakingo asmens prašymu pateikia asmens su negalia pažymėjimą ir šuns pagalbininko akreditaciją patvirtinantį dokumentą (ar jų kopijas) (30 straipsnio 5 dalis).

Tačiau, yra žinoma, kad šiuo metu Lietuvoje šuns pagalbininko nurodytą akreditaciją patvirtinantys dokumentai nėra išduodami, t. y. kol kas nėra institucijų, priklausančių Įstatymo nuostatoje minimai tarptautinei organizacijai (-oms) ir turinčių teisę tokią akreditaciją suteikti.

Pažymėtina, jog, kaip minėta, Įstatyme nurodyto pobūdžio akreditacija šunims pagalbininkams Lietuvoje kol kas apskritai nėra suteikiama – šiuo metu vis dar nėra nė vienos institucijos,

galinčios ruošti šunį pagalbininką būtent pagal specialią (-ias) šių (tarptautinių) organizacijų patvirtintą (-as) šunų pagalbininkų dresavimo programą (-as), nors apskritai institucijų ar įstaigų, galinčių paruošti šunį pagalbininką, yra. Šunis pagalbininkus rengiančios įstaigos (Tarnybinės šunininkystės klubas, Baltijos kinologijos centras, Ajanos Lolat labdaros ir paramos fondas ir kt.) parengtiems šunims pagalbininkams po specialaus jų gebėjimų bei žinių patikrinimo (egzamino) išduoda įstaigos patvirtintą šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą (pažymėjimą). Žinoma, kad Ajanos Lolat labdaros ir paramos fondas siekia tarptautinės akreditacijos, šiuo metu jau yra gavęs tarptautinį „assistance dogs international“ kandidato statusą.

Taigi įstatymo norma dėl tarptautinės akreditacijos bent jau kol kas yra realiai neįgyvendinama, tai yra ja reikalaujama neįmanomų dalykų, pažeidžiant vieną iš pamatinių teisės principų *lex non cogit ad impossibilia* (teisė negali reikalauti neįmanomų dalykų) tol, kol Lietuvoje nėra tarptautinei organizacijai priklausančių institucijų, rengiančių šunis pagalbininkus bei išduodančių akreditaciją patvirtinančius dokumentus.

Atkreiptinas dėmesys, kad net ir tuo atveju, jei toks subjektas, galintis išduoti įstatyme nurodytą akreditaciją šunims pagalbininkams, atsirastų, praktikoje tai nepadėtų išvengti visų problemų. Pavyzdžiui, ne visose valstybėse yra nustatytas reikalavimas turėti būtent tokio pobūdžio akreditaciją patvirtinančius dokumentus, kuriuos išduoda tik nustatyti subjektai. Todėl į Lietuvą atvykus asmeniui su negalia, lydimam šuns pagalbininko, iš tokios valstybės, kurioje tokia akreditacija nereikalaujama, ir pateikus jų valstybėje pripažįstamus šuns kvalifikaciją įrodančius dokumentus, jie gali būti laikomi neatitinkantys įstatymo nuostatų.

Atsižvelgiant į tai, neaišku, kaip galėtų būti užtikrinamos asmenų su negalia teisės naudotis jų individualius poreikius atitinkančia šuns pagalbininko pagalba, kai jie jau dabar yra įsigiję tokį šunį pagalbininką ir jo kvalifikacija patvirtinama kitokiais dokumentais, nei įstatyme nurodyta akreditacija.

Dėl higienos normos

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 15:2021 „Maisto higiena“ (toliau – ir Higienos norma) 14 punkte numatyta: maisto tvarkymo subjektų maisto tvarkymo vietose neturi būti su maisto tvarkymu nesusijusių asmenų, taip pat kačių, šunų ar kitų gyvūnų augintinių, išskyrus atvejus, kai viešojo maitinimo įstaigose gyvūnai augintiniai laikomi Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2014 m.

gegužės 15 d. įsakymu Nr. B1-433 „Dėl Gyvūnų augintinių laikymo viešojo maitinimo įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatyta tvarka. Taip pat įtvirtinta nuostata, kad mažmeninės prekybos parduotuvių maisto skyriuose sutrikusio regėjimo pirkėjas (toliau – neregys) turi teisę būti su šunimi vedliu. Neregys privalo turėti dokumentus, kuriuose nurodoma šuns sveikatos būklė ir skiepų žymės. Taip pat galioja norma, numatanti, kad viešojo maitinimo įstaigų, draugiškų gyvūnams augintiniams, lankytojų aptarnavimo vietose (lankytojų salėse, lauko kavinėse ir pan.) leidžiama priimti kates, šunis ir kitus gyvūnus augintinius viešojo maitinimo įstaigos nustatyta tvarka, jeigu užtikrinama lankytojams tiekiamo maisto sauga ir apie viešojo maitinimo įstaigos taikomus reikalavimus lankytojai, atsivedantys nurodytus gyvūnus, yra informuojami iš anksto. Informacija apie tai, kad viešojo maitinimo įstaiga yra draugiška gyvūnams augintiniams, ir viešojo maitinimo įstaigos taikomi reikalavimai lankytojams, atsivedantiems gyvūnus, turi būti skelbiama prie įėjimo arba kitoje gerai matomoje vietoje (15 punktas).

Pažymėtina, kad ši Higienos norma nėra suderinta su Įstatymo nuostatomis, skelbiančiomis, kad asmuo su negalia, naudodamasis šuns pagalbininko pagalba, turi teisę patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose; naudotis viešojo transporto objektais ir Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme numatytais lengvatomis. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad, kaip pažymėta minėtoje Konvencijos Pastaboje, nustatydamas prieinamumo standartus, valstybės, Konvencijos Šalys, turi atsižvelgti į asmenų su negalia įvairovę ir užtikrinti prieinamumą bet kokios lyties, amžiaus ir bet kokią negalią turintiems asmenims (29 punktas). Pabrėžtina, kad šunis pagalbininkus turi ne tik regos negalią turintys asmenys, todėl būtina Higienos normos nuostatas suderinti su Įstatymo nuostatomis, kad į viešojo maitinimo įstaigas, parduotuves galėtų patekti ne tik regos negalią turintys asmenys, bet ir kiti asmenys su negalia, lydimi šuns pagalbininko.

Dėl finansavimo

Įstatymo 24 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad asmens su negalia individualiųjų pagalbos poreikių tenkinimas finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, Privalomojo sveikatos draudimo fondo, paramos lėšų, asmens lėšų. Tačiau Įstatyme nėra detalizuota, kurios asmenų su negalia individualiuosius poreikius atitinkančios priemonės gali būti finansuojamos iš valstybės biudžeto, o kurios ne.

Žinoma, kad Lietuvoje šuns pagalbininko įsigijimas ir parengimas nėra finansuojamas. Šuns pagalbininko paruošimas kainuoja apie 20–30 tūkst. eurų, todėl šuns pagalbininko pagalba gali pasinaudoti ne visi asmenys su negalia, kuriems to reikia. Atkreiptinas dėmesys, kad šuns pagalbininko pagalba reikalinga asmenims su įvairiomis negaliomis.

Kiti pastebėjimai dėl teisinio reglamentavimo

Pažymėtina, kad Lietuvos kinologų draugijos terapinių šunų, šunų pagalbininkų ir medicinos paieškos šunų parengimo instruktorių kolegijos reglamente³ minima, kad yra rengiamos šios šunų kategorijos: šuo asistentas, šuo vedlys, signalinis šuo, medicinos paieškos šuo, terapinis šuo, šuo, asistuojantis edukacijoje, bei kitos specializacijos (5.1 papunktis).

Įstatyme numatyta, kad siekdamas sumažinti arba pašalinti sutrikusių funkcijų įtaką savo savarankiškumui ir mobilumui, asmuo su negalia gali naudotis šuns pagalbininko teikiama pagalba, tačiau neapibrėžta, kokios kategorijos šunys priskiriami šunims pagalbininkams. Pastebima, kad ne visada aiškūs skirtumai tarp šių kategorijų šunų, t. y. neaišku, kuo skiriasi šuo vedlys nuo asistento ar medicininio šuns, tačiau asmenims su negalia įgyvendinant savo teises aktualu, kad visuomenėje būtų aišku, kas priklauso įstatyme numatytai šunų kategorijai – šunys pagalbininkai.

Šiame kontekste kalbama apie šunis pagalbininkus, kaip apie individualiųjų pagalbos poreikių rūšį, tačiau pažymėtina, kad šuo pagalbininkas – gyvūnas, kuriam reikalinga nuolatinė priežiūra ir gerovė. Todėl svarbu paminėti, kad būtinas vieningas reglamentavimas, kuris apibrėžtų ne tik asmenų, kurie treniruoja šunis pagalbininkus, kompetencijų reikalavimus, bet ir numatytą bendrą tvarką, kaip užtikrinti šunų pagalbininkų gerovę jam teikiant pagalbą asmenims su negalia.

Lietuvos neįgaliųjų draugija, teikdama Komisijai pastebėjimus, atkreipia dėmesį, kad įstatyme numatyta nuostata, jog šuns pagalbininko pagalba yra individualiųjų pagalbos poreikių rūšių – deklaratyvaus pobūdžio ir faktiškai neįgyvendinama dėl šių priežasčių: nėra aiškaus ir koordinuoto institucinio mechanizmo, apibrėžto, pvz., poįstatyminiuose teisės aktuose, kaip šuns pagalbininko paslauga galėtų būti įgyvendinama praktiškai, kur konkrečiai asmuo su negalia turėtų kreiptis dėl šios paslaugos, kas organizuoja mokymus ir dengia su tuo susijusius

³ <https://www.kinologija.lt/media/file/Dokumentai/Reglamentai/TPMK%20kolegijos%20reglamentas.pdf>

kaštus, kokių dokumentų reikia šiai paslaugai, koks jos suteikimo terminas, ar įmanoma šios paslaugos atsisakyti (jei taip, kokiais atvejais); nėra konkrečiai įvardintas šios paslaugos suteikimo teisinis pagrindas, t. y., kokiais pagrindais asmuo su negalia įgyja teisę gauti pagalbos priemonę – šunį pagalbinką; neapartas šuns pagalbinko, kaip paslaugos ar priemonės, išlaikymo klausimas po jo perdavimo paslaugos gavėjui – asmeniui su negalia, kas dengia gyvūno maisto, higienos, sveikatos priežiūros ir kt. kaštus; nepasisakoma dėl spręstinių atvejų, kuomet pats paslaugos gavėjas dėl ligos ar kt. priežasčių laikinai negali naudotis šuns pagalbinko paslauga. Taip pat nėra nurodyta, kokių veiksmų turėtų būti imamasi, kai asmens sveikatos būklės sąlygotas žiaurus elgesys ar kiti sąmoningi tyčiniai veiksmai kelia grėsmę gyvūno gerovei (sveikatai, gyvybei).

Išvados ir apibendrinimai

- Vis dažniau pasitaiko atvejų, kai asmenys su šunimis pagalbinkais neįleidžiami į viešąsias erdves, viešąjį transportą vien dėl to, kad juos lydi šunys pagalbinkai, ir taip sudaromos prielaidos diskriminuoti žmogų su negalia.
- Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme numatytos išimtys, kada asmenys su negalia kartu su šunimis pagalbinkais gali būti neįleidžiami į viešąsias erdves, pastatus, pavyzdžiui, kai šuns pagalbinko buvimas kartu su asmeniu su negalia gali sukelti pavojų kitų žmonių sveikatai ir (ar) gyvybei, ir nesant apibrėžimo, paaiškinimo ar nuorodos, kas laikytina pavojumi žmogaus sveikatai, ši išimtis yra plačiai interpretuojama bei gali tapti priežastimi nepagrįstai apriboti asmenų su negalia teises patekti į viešąsias erdves, transportą; tas pats pasakytina apie nepalankių sąlygų renginiams viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose vykti sudarymą dėl asmens su negalia, lydimo šuns pagalbinko, apsilankymo. Minėtos nuostatos nesuderintos su Konvencija, dėl to kyla poreikis harmonizuoti reguliavimą ir aiškiai apibrėžti šunų pagalbinkų įleidimo į viešąsias erdves, transportą tvarką bei išimtis, kurios taikomos šunims pagalbinkams (lyginant su kitais gyvūnais).
- Lietuvoje šuns pagalbinko akreditaciją patvirtinantys dokumentai nėra išduodami, tačiau Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme numatyta, kad jų gali reikalauti atsakingos įmonės, įstaigos, organizacijos darbuotojo arba renginio organizatorius ar jo paskirtas atsakingas asmuo, jei asmuo su negalia su šunimi pagalbinku norėtų pasinaudoti savo teise patekti į viešąsias erdves ar viešąjį transportą.

- Nėra finansuojamas šuns pagalbinko įsigijimas ir parengimas, nors iš valstybės biudžeto iš dalies finansuojamos kai kurių kitų asmenų su negalia individualių poreikių tenkinimo priemonės, dėl to ne visi asmenys su negalia, kuriems reikia šunų pagalbinkų, gali juos įsigyti.
- Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatos, numatančios asmenų su negalia, kurie naudojami šuns pagalbinko pagalba, teises, nesuderintos su Lietuvos higienos norma HN 15:2021 „Maisto higiena“.
- Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme nėra įtvirtintos nuostatos, kad į viešąsias erdves, transportą būtų galima patekti treniruojant šunis pagalbinkus bei patekti su šunimis asmenims, kurie neturi negalios, bet naudojami medicininių šunų pagalba dėl sveikatos būklės.
- Nėra apibrėžta, kokių kategorijų šunys priskiriami šunims pagalbinkams.
- Nėra aiškaus ir koordinuoto institucinio mechanizmo, kuriame atsispindėtų, kaip naudojimas šuns pagalbinko pagalba įgyvendinamas praktiškai: nenumatyta, kokios yra sąlygos norint įsigyti šunį pagalbinką, kokiais pagrindais asmuo su negalia gali įsigyti šunį pagalbinką, neaiškus šuns pagalbinko išlaikymo klausimas, nenumatyta, kaip sprendžiamos situacijos, kai asmuo su negalia laikinai negali naudotis šuns pagalbinko pagalba ar jį prižiūrėti, nenumatyta, kokios yra šuns gerovės ir saugumo užtikrinimo priemonės, nėra aiškus kontrolės mechanizmas.

Rekomendacijos valstybės įstaigoms pagal kompetenciją

1. Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme aiškiai įtvirtinti, kad asmenys su negalia, lydimi šuns pagalbinko, pažymėto skiriamaisiais ženklais, privalo būti įleisti į viešąsias erdves ir visuomeninės paskirties pastatus ar statinius, jiems privalo būti sudarytos sąlygos naudotis viešuoju transportu.
2. Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtinti, kad asmenys, net ir neturintys negalios statuso, patvirtinto dokumentais, lydimi jiems individualiai apmokinto medicininės paskirties šuns, pažymėto skiriamaisiais ženklais, privalo būti įleisti į viešąsias erdves ir visuomeninės paskirties pastatus ar statinius, jiems privalo būti sudarytos sąlygos naudotis viešuoju transportu.
3. Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtinti, kad kvalifikuoti instruktoriai, kurie treniuoja šunis, lydimi šuns pagalbinko, pažymėto skiriamaisiais

ženklais, privalo būti įleisti į viešąsias erdves ir visuomeninės paskirties pastatus ar statinius, jiems privalo būti sudarytos sąlygos naudotis viešuoju transportu.

4. Asmens su negalia teisių apsaugos įstatymo nuostatas, reglamentuojančius asmens teisę naudotis šuns pagalbiniu pagalba, kaip viena iš asmens su negalia individualiųjų pagalbos poreikių rūšių, papildyti numatant alternatyvas tarptautinės akreditacijos dokumentų turėjimui, pavyzdžiui, teisę turėti ir kitus specialius šuns pagalbiniu kvalifikaciją ir statusą patvirtinančius dokumentus, išduodamus teisės aktų nustatyta tvarka.
5. Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme arba poįstatyminiuose teisės aktuose detalizuoti, kokiais atvejais būtų laikoma, kad šuo pagalbiniu yra pavojingas žmogaus sveikatai, taip pat kokiais atvejais būtų laikoma, kad lankymasis su šunimi pagalbiniu sudaro nepalankias sąlygas renginiams viešojoje erdvėje, visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose vykti; parengti atitinkamas gaires, kaip tokiose situacijose galėtų konkrečiai būti užtikrinamos asmenų su negalia, kuriuos lydi šuo pagalbiniu, teisės, šias normas suderinti su Konvencija.
6. Lietuvos higienos normą HN 15:2021 „Maisto higiena“ suderinti su Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatomis, kurios leidžia asmenims su skirtingomis negaliomis (ne tik regos) lydimiems šunų pagalbinių lankytis viešose erdvėse bei Konvencija.
7. Atsižvelgiant į įvairius asmenų su negalia poreikius, sukurti bent dalinį finansavimo ar kompensacijos mechanizmą dėl šunų pagalbinių įsigijimo / paruošimo reglamentuojant, kokie konkretūs aspektai sudaro šią kompensaciją.
8. Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme arba poįstatyminiuose teisės aktuose detalizuoti, kokių kategorijų šunys priskiriami šunims pagalbiniams.
9. Sukurti aiškų ir koordinuotą institucinį mechanizmą, kuriame atsispindėtų, kaip naudojimasis šuns pagalbiniu pagalba įgyvendinamas praktiškai: kokios yra sąlygos norint įsigyti šunį pagalbiniu, kokiais pagrindais asmuo su negalia gali įsigyti šunį pagalbiniu, kas sprendžia šuns pagalbiniu išlaikymo klausimus, kaip sprendžiamos situacijos, kai asmuo su negalia laikinai negali naudotis šuns pagalbiniu pagalba ar ji

prižiūrėti, kokios yra šuns gerovės ir saugumo užtikrinimo priemonės, koks kontrolės mechanizmas.

10. Atsižvelgiant į negalios įvairovę, keičiant teisės aktų normas dėl šunų pagalbinių rekomenduojama poziciją derinti su skirtingą negalią turinčių asmenų organizacijų atstovais, įvertinus tai, kad šunys pagalbinkai reikalingi ne tik regos negalią turintiems žmonėms.
11. Įvertinus realiai susiklostančias situacijas, didinti paslaugų teikėjų, viešojo transporto valdytojų ir vairuotojų, viešosiose erdvėse vykstančių renginių organizatorių sąmoningumą, informuojant juos apie asmenų su negalia teisę lydimiems šuns pagalbinko, pažymėto skiriamaisiais ženklais, lankytis viešosiose erdvėse ir naudotis viešojo transporto paslaugomis.